

KRISTIAN LEWIS i MARINA ČUBRIĆ

Svetci u pravopisu

Nakon višegodišnjega rada u Vatikanu je 2004. objavljen posljednji službeni popis svetaca Katoličke Crkve – *Martyrologium Romanum*. To golemo djelo na latinskome jeziku sadržava popis od gotovo 7000 imena svetaca, blaženika, mučenika i anđela za svaki dan u liturgijskoj godini. Uz svako navedeno ime nalazi se kratka bilješka o mjestu smrti, naznaka o tome je li riječ o svetcu ili blaženiku, crkveni „status” (apostol, mučenik, crkveni naučitelj, misionar, ispovjednik, biskup, prezbiter, đakon, redovnik, djevica...) i drugi podatci o djelatnosti i karizmi navedene osobe.

U hrvatskome su se jeziku svetačka imena počela zapisivati od početaka kršćanstva, odnosno nalazimo ih u samim temeljima hrvatske pismenosti. Tako je, primjerice, već u *Bašćanskoj ploči* oko 1100. godine zapisano ime svete Lucije. I dok se u to vrijeme nije posebno razmišljalo o tome kako će se zapisivati svetačka (pa i sva druga) imena, danas znamo da je njihovo pravilno pisanje jedan od vrlo bitnih elemenata hrvatske jezične kulture. Stoga je u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje pokrenut projekt *Religijski pravopis* (voditeljice Lana Hudeček i Milica Mihaljević, suradnici Marina Čubrić, Kristian Lewis i Krešimir Međeral Sučević) kako bi se pravila općega pravopisa temeljitije obradila i doradila s obzirom na osobitosti religijskoga nazivlja. U ovome ćemo članku, na temelju pravopisnih pravila o uporabi velikoga i maloga početnog slova donesenih u *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, dati pregled i obrazložiti gdje se i zašto se u višerječnim svetačkim imenima piše veliko ili malo početno slovo.

Opće je pravilo da se malim početnim slovom pišu pridjevi *blaženi* i *sveti* uz svetačka imena, dakle: *sveta Agata, sveta Klara, sveti Ćiril, sveti Donat, blažena Marija od Propetoga Isusa Petković, blažena Ozana Kotorska, blaženi Alojzije Stepinac, blaženi Ivan Merz*.

Malim se početnim slovom pišu imenice iza imena svetaca koje ih pobliže određuju, a nisu dio imena poput: *sveti Andrija apostol, sveti Antun pustinjač* (i *sveti Antun opat*), *sveti Filip i Jakov apostoli, sveti Luka evanđelist, sveti Nikola biskup* (i *sveti Nikola putnik*), *sveti Silvestar papa, sveti Stjepan prvomučenik, sveti Šimun starac*. Valja napomenuti i to da se u ovim primjerima zarez ne piše, iako apozicija dolazi iza imena, jer je postala njegov ustaljeni dio.

Osim navedenih pravopisnih pravila na umu treba imati i to da se velikim početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u višerječnim imenima *blagdana* ili *bogomolja* bez riječi *blagdan* odnosno *crkva, kapela, katedrala, bazilika* ili *prvostolnica*. Stoga valja razlikovati:

svetac	blagdan ili bogomolja
<i>sveti Donat</i> Svi znaju da je sveti Donat, uz svetu Stošiju, zaštitnik Zadra.	<i>Sveti Donat</i> Vjenčat će se na Svetoga Donata. (blagdan, 25. veljače) Vjenčat će se sljedeće subote u 17 sati u Svetome Donatu. (bogomolja)
<i>sveti Luka evanđelist</i> Pročitajmo ulomak koji je napisao sveti Luka evanđelist.	<i>Sveti Luka evanđelist</i> Počeo je listopad, bliži nam se Sveti Luka evanđelist. (blagdan)

Malim se početnim slovom piše i riječ koja je ispred imena koje religijske osobe, a nije dio imena: *anđeo Gabrijel, arkandeo Mihovil, poslanik Isa, prorok Jeremija*.

Kad se uz svetačko ime nalazi pridjev koji je s vremenom postao dijelom toga imena, a odnosi se na zemljopisno podrijetlo, mjesto obavljanja crkvene službe ili mjesto smrti ili mučeništva svetca, taj se pridjev piše velikim početnim slovom: *blažena Ozana Kotorska, blaženi Gracija Kotorski* (i *blaženi Gracija iz Mula*), *sveta Katarina Sijenska, sveta Margareta Ugarska, sveta Ruža Limska, sveta Terezija Avilska, sveti Ćiril Aleksandrijski, sveti Grgur Nazijanski, sveti Franjo Asiški, sveti Antun Padovanski*. Velikim se početnim slovom pišu i drugi pridjevi koji su postali dijelom svetačkoga imena poput: *sveti Albert Veliki, sveti Bazilije Veliki, sveti Grgur Veliki, sveti Leon Veliki, sveti Beda Časni*.

Velikim se početnim slovom pišu imena stanovnika naseljenih mjesta, a to pravilo vrijedi i kad su ta imena dijelom svetačkih imena: *blaženi Jakov Zadrani, sveti Marko Križevčanin*. U svetačkome imenu *sveti Ivan Nepomuk* imenica *Nepomuk* zapravo je ime češkoga grada iz kojega svetac potječe, pa se stoga također piše velikim početnim slovom. Prema tradiciji u hrvatskome bi jeziku ime toga svetca trebalo pisati *sveti Ivan Nepomučki* ili *sveti Ivan iz Nepomuka*, no zapis *sveti Ivan Nepomuk* ustalio se upravo u tome obliku.

Prema pravilima *Hrvatskoga pravopisa* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje nazivi pripadnika pojedinih rasa pišu se malim početnim slovom, dakle, *bijelac* i *crnac*. Međutim, kad takav naziv postane dijelom vlastitoga, u ovome slučaju svetačkog imena, piše se velikim početnim slovom: *sveti Benedikt Crnac*. Velikim se početnim slovom pišu i druge imenice koje su postale dijelom imena kojega svetca: *sveta Jelena Križarica* (jer je na Kalvariji pronašla križ na kojemu je bio raspet Isus), *sveti Ivan*

Krstitelj (jer je krstio ljude u rijeci Jordanu, a od njega je krštenje zatražio i sam Isus), *sveti Leon Čudotvorac* (jer je imao dar vršenja čudesna i ozdravljanja od bolesti).

Velikim se početnim slovom piše prva riječ višerječnoga imena kojim je obuhvaćeno više osoba: *Sveta braća / Solunska braća* (odnosi se na svetoga Ćirila i svetoga Metoda), *Sveta obitelj / Nazaretska obitelj* (Isus, Marija i Josip). Sve se riječi u višerječnim perifraznim imenima (osim prijedloga, veznika i članova) pišu velikim početnim slovom, pa tako valja pisati i perifrazno ime *Svetac Svega Svijeta*, kako se još naziva sveti Antun Padovanski.

Zaključno možemo kazati da je ovim napisom o uporabi velikoga i maloga početnog slova u svetačkim imenima samo naznačena sva složenost i posebnost primjene pravopisnih pravila na religijsko nazivlje. Daljnja istraživanja podrazumijevaju uključivanje svetačkih imena iz drugih kršćanskih religija, zatim imena iz islama, judaizma, hinduizma, šintoizma itd. U vezi s time rješavat će se i pitanja povezana s pisanjem riječi iz stranih jezika i s drugih pisama, uporaba pravopisnih znakova u religijskim tekstovima i mnoga druga pitanja, o čemu će se podrobnije pisati u sljedećemu broju *Hrvatskoga jezika*.

malo početno slovo	veliko početno slovo
Malim se početnim slovom pišu imenice iza imena svetaca koje pobliže određuju njihov crkveni status ili drugu osobnu značajku, a nisu dio imena.	Velikim se početnim slovom pišu pridjevi i imenice koji su postali dijelom imena svetca.
sveti Andrija apostol sveti Antun opat sveti Antun pustinjač sveti Luka evanđelist sveti Nikola biskup sveti Nikola putnik sveti Silvestar papa sveti Stjepan prvomučenik sveti Šimun starac	blažena Ozana Kotorska sveta Jelena Križarica sveta Katarina Sijenska sveta Margareta Ugarska sveta Ruža Limska sveti Antun Padovanski sveti Franjo Asiški sveti Ivan Krstitelj sveti Leon Čudotvorac